

Тема 2. Розвиток емоційного інтелекту та міжособистісної взаємодії

2.1 Поняття інтелекту. Види інтелекту

Інтелект – відносно стійка структура розумових здібностей індивіда. Загальна здібність до пізнання і вирішення проблем, що визначає успішність діяльності і є основою інших здібностей; система пізнавальних здібностей індивіда: відчуття, сприйняття, пам'яті, мислення, уяви; здібність до вирішення проблем.

Теорія множинних інтелектів Говарда Гарднера:

Візуально-просторовий інтелект. Люди з візуально-просторовим інтелектом люблять читати та писати для задоволення. Вони добре розгадують головоломки.

Мовно-вербальний інтелект. Люди із сильним мовно-вербальним інтелектом добре запам'ятовують письмову й усну інформацію, їм подобається читати, дискутувати та виголошувати переконливі промови.

Логіко-математичний інтелект. Ці люди блискуче володіють навичками розв'язування задач, їм подобається вирішувати складні завдання з багатьма складовими, їх захоплюють роздуми про абстрактні ідеї. Ще їм до душі наукові експерименти, і вони з легкістю усно озвучать складні обчислення, які більшість людей візьмуться робити лише з калькулятором.

Тілесно-кінестетичний інтелект. Танці та спорт - головне захоплення і пристрасть для людей з тілесно-кінестетичним інтелектом. Вони люблять створювати речі своїми руками, мають чудову фізичну координацію і запам'ятовують речі, роблячи їх.

Музичний інтелект. Володарі музичного інтелекту мислять з точки зору ритму і звуків. Вони дуже цінують музику, можуть самі створювати мотиви пісень. Ці люди люблять співати та грати на музичних інструментах, легко розпізнають музичні тони, добре розуміють музичну структуру, ритм і ноти, їм легко запам'ятати навіть складну мелодію чи пісню.

Міжособистісний інтелект. Люди із сильним міжособистісним інтелектом добре розуміють людей і взаємодіють з ними. Вони з легкістю оцінюють емоції, мотивацію, бажання та наміри оточуючих. Прекрасно спілкуються вербально й невербально.

Внутрішньоособистісний інтелект. Ці люди якнайкраще усвідомлюють власні емоційні стани, почуття та мотивацію. Вони насолоджуються саморефлексією та оцінкою своїх особистих сильних сторін. Таким людям подобається аналізувати теорії та ідеї, вони мають високу самосвідомість і розуміють глибинне коріння почуттів.

Натуралістичний інтелект. «Натуралісти» співзвучні з природою і зацікавлені в її плеканні та дослідженні. Вони обожають відкривати щось нове, уважні до деталей. Подейкують, що такі люди тонко усвідомлюють навіть незначні зміни в навколишньому середовищі.

Екзистенційний інтелект. Ці люди найбільше зацікавлені світом у філософському розумінні – навіщо ми всі прийшли на планету, що на нас чекає, який сенс нашого буття? Чому виник Всесвіт, що було до нього, а якщо нічого не було – звідки ж він почався? Шукати питання й досліджувати – улюблене заняття «екзистенційних» розумах.

Емоції, почуття, настрої

Емоції в еволюційному контексті це давніша форма. Вони притаманні тварині і людині і пов'язані із задоволенням природних потреб. Мають ситуативний характер, відбивають ставлення суб'єкта до об'єкта в певний момент. Це завжди безпосереднє переживання. Часто неусвідомлені, тому їх складно поєднати з визначеним об'єктом.

Почуття – притаманні тільки людині; виникають при задоволенні вищих соціальних і духовних потреб; мають відносну стійкість і сталість. Відтворюють ставлення людини до об'єкта і її потреб; завжди оперують до свідомості. Пов'язані із знаннями, розумінням, пам'яттю, мисленням, волею, завжди предметні. Вони виражають стійкі зв'язки між об'єктами уявними чи реальними.

Емоції, почуття, настрої

- **Емоції** - це реакція на певні подразники, як внутрішні, так і зовнішні, які можуть бути швидкоплинними або тривалими, тонкими, ледь відчутними, або інтенсивними.
- **Почуття** - це більш складні та тривалі ставлення людини до того, з ким або чим вона взаємодіє. Наприклад, ви любите свого кота (почуття), але ви можете розсердитися (емоція) на нього за те, що він погриз цінну для вас річ.
- Емоції тривають менше, почуття – довші.
- **Настрої** - це загальний емоційний стан людини.
- Розпізнаючи власні емоції та налаштовуючись на них, ми стаємо більш усвідомленими та уважнішими, що дозволяє нам приймати зважені рішення та ефективніше реагувати на ситуації.

Емоції та емоційний інтелект

Щойно народившись, **дитина** починає демонструвати **базові емоції**, але вона їх не усвідомлює - **тільки переживає**. Із дорослішанням близькі допомагають малечі навчитися розпізнавати емоції. Це розвиток емоційного інтелекту: коли **людина знає та розуміє власні емоції і може інтерпретувати емоції інших**.

Емоції керують нашими діями, впливають на важливі і не дуже рішення і відіграють значну роль у наших взаєностосунках. Розуміння емоцій допомагає самосвідомості, дозволяючи розпізнавати тригери, керувати стресом і розвивати свій емоційний інтелект.

Емоційний інтелект складається з вміння самостійно керувати емоціями, розуміти емоції, асимілювати емоції в мислення, розрізняти та виражати емоції.

Фізіологічні основи емоцій

В емоційній сфері найяскравіше проявляється тісний взаємозв'язок психологічних та фізіологічних явищ.

Емоційні переживання завжди супроводжуються більш-менш глибокими **змінами в діяльності всіх систем організму** людини.

Так, наприклад, при емоційних переживаннях змінюється кровообіг, збільшується чи зменшується пульс, змінюється тиск крові, змінюється тонус кровіносних судин, підвищується чи знижується тиск і т.д. В результаті одні емоційні переживання викликають почервоніння, інші – блідість. Під впливом емоцій змінюються сила і тембр голосу, вираз очей, забарвлення шкіри і т.п.

Звідси питання: як пов'язані між собою психологічні емоційні переживання і відповідні фізіологічні зміни? Що від чого залежить? «Я плачу, тому, що мені сумно? Чи мені сумно, бо я плачу?»

Філософські вчення про емоції

Досліджуючи людські емоції в різних життєвих ситуаціях **Аристотель** зробив висновок, що людина може переживати емоції або надмірно інтенсивно, або досить невиразно, в обох випадках це не на користь людині. Готовність виявити емоції доречно (у певний час і у певному місці), керуючись при цьому гідними мотивами і виражаючи емоції стримано, і разом з тим виразно є ознакою чесноти (позитивна моральна якість).

«Будь-хто може розгніватись – це легко, проте виявити гнів по відношенню саме до тієї людини, яка на це заслуговує, в потрібній мірі, у відповідний час, для досягнення гідної мети й в адекватній формі – це не легко і це є чеснота».

Емоційні переживання є наслідком аналізу суб'єктивного сприйняття стимулу. Не тільки когнітивні оцінки впливають на емоції, а й емоційні стани впливають на когніції та судження. Адаптивним є не наявність або відсутність емоції, а помірність в емоціях, яка досягається за рахунок розуму.

Філософські вчення про емоції

Стоїки розглядали емоції як джерело нещастя та помилок. Філософи закликали людей зберігати «вищий розум», підкреслюючи безглуздість емоційних уподобань, джерело емоцій у впливі помилкових суджень.

Декарт наголошував на тому, що саме розум є ключем до регуляції емоцій та виділяє функціональні та дисфункціональні аспекти. Користь пристрастей полягає у зміцненні та підтримці в душі думок; шкода ж полягає у тому, що вони підтримують ці думки довше ніж необхідно, або ж зберігають ті з них, на яких краще не затримуватись.

Д. Юм ставив під сумнів існування розуму, припускав вірогідність впливу емоцій на когнітивні процеси, підкреслював роль афективного компоненту в пізнанні.

Класифікації емоцій

IV столітті до нашої ери Аристотель намагався визначити точну кількість основних емоцій людини.

У «Списку емоцій» 14 різних емоційних протилежних проявів: страх-впевненість, гнів-спокій, приязність-ворожість, сором-безсоромність, жаль-обурення, заздрість-захват, доброта-безсердечність.

Як класифікувати те, що не можна помацати, поміряти, відокремити чітко одну від іншої? А слова, якими вони описуються, мають безліч близьких, але водночас різних значень?

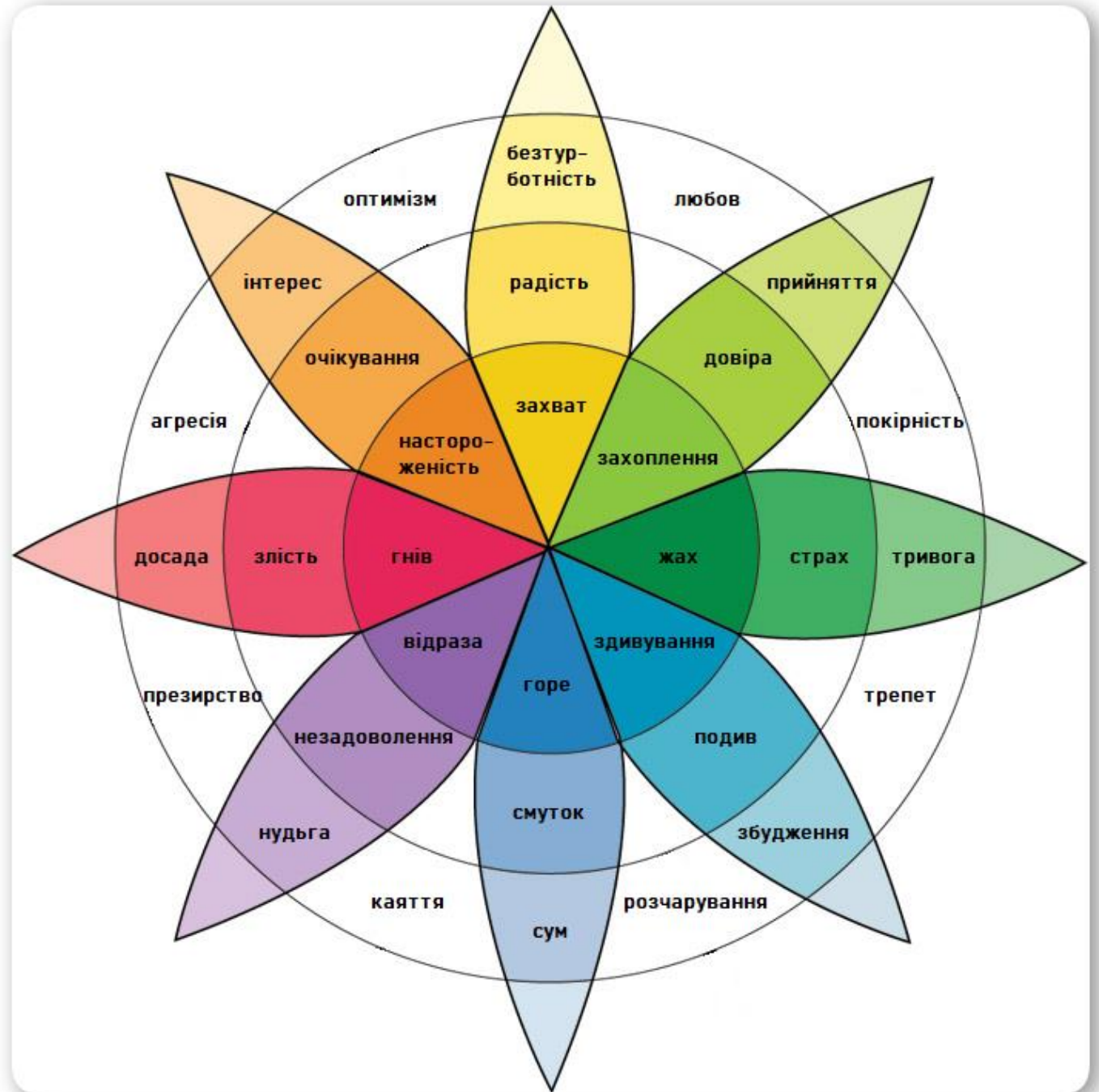
Колесо емоцій Роберта Плутчика (1980 р)

У центрі розташовані емоції в
крайньому прояві (афекти), середній
коло - базові первинні емоції (8),
зовнішній - більш складні.

Трошки цікавого

неіснуючі назви для складних
емоцій

- <https://www.youtube.com/watch?v=esD6aaljhek>

НЕБУВАЄ ПОГАНИХ ЧИ ГАРНИХ ЕМОЦІЙ

ЕМОЦІЯ	КОРИСТЬ ВІД ЕМОЦІЇ	ШКОДА ВІД ЕМОЦІЇ
Страх		
Гнів		
Тривога		
Радість		

Набуття емоційної компетентності

- не розділяти емоції на «погані» і «хороші», аналізувати себе, якою подією навіяний саме цей емоційний стан.
- вчитися ідентифікувати власний емоційний стан. «Зараз, я відчуваю злість, радість, сум, здивування, приголомшення тощо».
- вчитися ставити себе на місце іншої людини. Намагатися усвідомити, що відчуває людина.
- помічати транслювання ваших емоцій в книгах, фільмах або музиці. Спробуйте, читаючи книгу, відчути те, що описує герой чи відчували колись ви.
- не піддаватися впливу поганого настрою. Поганий настрій може «залити все сірими фарбами». Сприймайте його, як дощову хмару, яку скоро розсіють промені сонця. Спробуйте зайнятися тим, що вам подобається.
- усвідомити, як ваше тіло реагує на стрес. Організм страждає на рівні фізіології. Робіть паузи, відновлюйте сили.

Функції емоцій

- Оціночна (сигнальна)
- Мобілізаційна
- Компенсуюча - при нестачі інформації для раціонального ухвалення рішення організм орієнтується на емоційну оцінку, яка при зустрічі з незнайомим об'єктом надає йому певного забарвлення за аналогією з об'єктами, що раніше зустрічаються.
- Комунікативна

Емоційний інтелект

Емоційний інтелект - «здатність розпізнавати, розуміти та керувати своїми власними емоціями, а також розпізнавати, розуміти та впливати на емоції інших». Пітер Салові, Девід Майєр

Управління емоціями – це вміння людини вибрати серед широкого спектру можливих у конкретний момент емоційних реакцій таку, яка допоможе ефективно працювати і взаємодіяти з людьми.

Емоційно компетентна людина є господарем власних емоцій: може оцінити ситуацію з різних позицій, спрогнозувати варіанти емоційних реакцій і обрати найкращий.

Емоційна поведінка вдосконалюється упродовж усього життя.

Емоційний інтелект

Емоційний інтелект – це «здатність виробити для себе мотивацію і наполегливо прагнути досягнення мети, незважаючи на провали, стримувати пориви, контролювати свої настрої і не давати стражданню позбавити себе можливості думати, співпереживати й сподіватися». Д. Гоулман

Усі необхідні ресурси для розвитку емоційної компетентності у людини є в будь-який момент часу. Однак потрібні певні способи, щоб їх розбудити. Потрібно навчити людину свідомо ними користуватися.

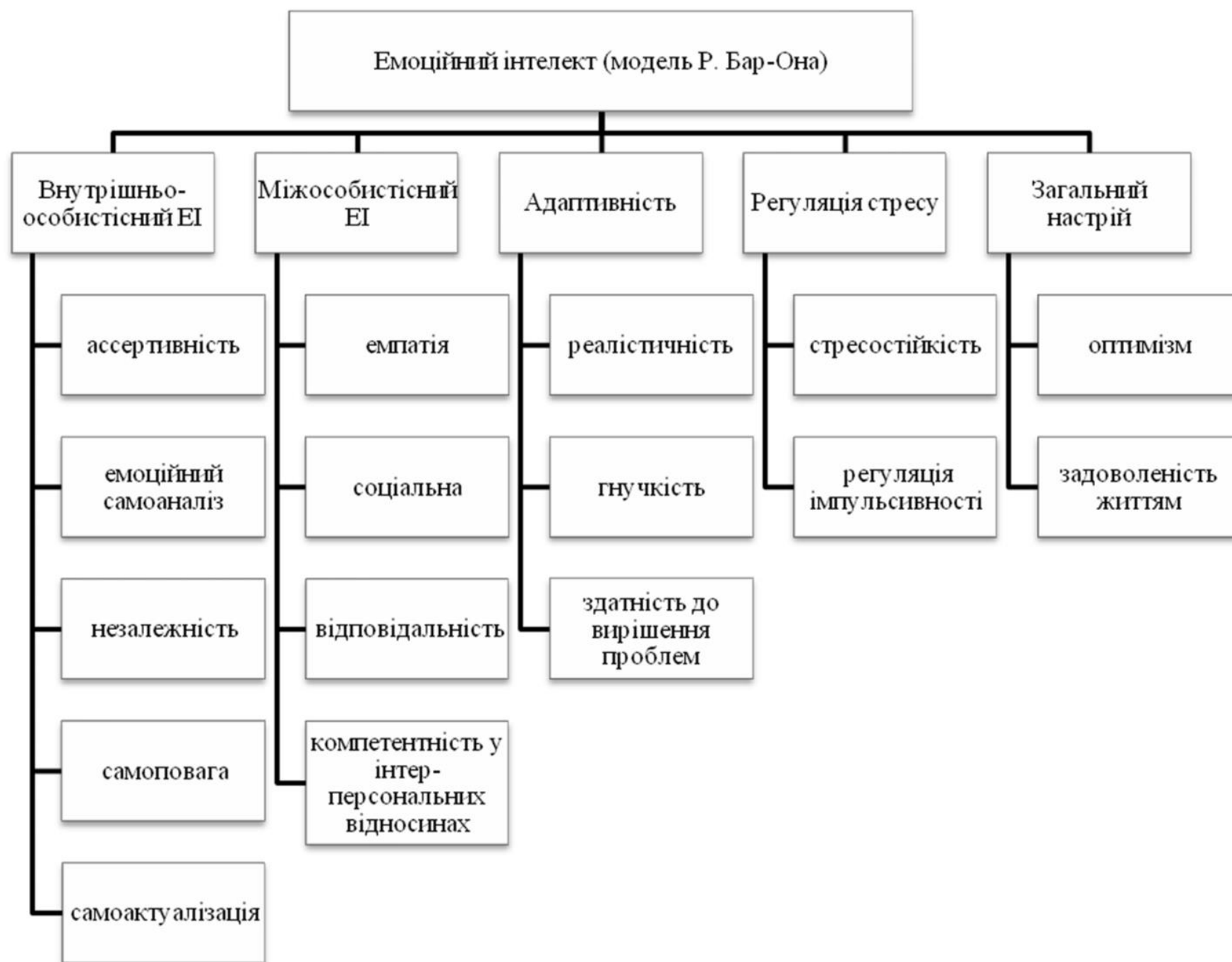
Емоційна компетентність - готовність і здатність людини гнучко управляти емоційними реакціями: власними та інших людей, адекватно до ситуацій і умов, що змінюються.

Емоційний інтелект є інструментом у досягненні успіху в комунікаціях.

Основні складники емоційного інтелекту Деніел Гоулман «Емоційний інтелект»

- знання власних емоцій, що охоплюють процеси ідентифікації і найменування емоційних станів, розуміння взаємозв'язків, що виникають між емоціями, мисленням і діями;
- управління емоціями – контроль над емоціями і заміна небажаних емоційних станів адекватними;
- мотивація – як здатність входити в емоційні стани, що сприяють досягненню успіху;
- здатність розпізнавати емоції в інших людей, бути чутливим до них і керувати емоціями інших;
- підтримка стосунків, здатність вступати в міжособистісні стосунки з іншими людьми і підтримувати їх.

Емпатія

Емпатія (співчуття, співпереживання) є частиною емоційного інтелекту. Це те, що робить людину людиною, - здатність поставити себе на місце інших, зрозуміти їхні емоції.

Це те, що робить людину людиною, - здатність поставити себе на місце інших, зрозуміти їхні емоції.

«Емпатія означає взути чоботі іншого, відчути його серцем, подивитися його очима» Д. Пінк

Емоційний світлофор

	Сірий	Зелений	Жовтий	Червоний
Життєві події	Дрібниці (фігня)	Маленькі неприємності	Середні неприємності	Великі неприємності
Скільки це коштує в грошах				
Позитивний полюс				

- Оцінити рівень неприємності події в балах від 0 до 10. Наприклад, зламаний ніготь – 1, порвані чоботи – 2, вимушений переїзд – 8. Коли почнете оцінювати, можливо в порівнянні деякі оцінки зміняться.
- Спробувати оцінити неприємність у вимірах витраченого часу, зусиль на виправлення, в грошовому еквіваленті. Наприклад, витратив час, а міг би за цей час заробити гроші. Необхідно надолужити знання – найняти репетитора.
- Знайти позитив, наприклад, отриманий досвід дозволить уникнути більших помилок у майбутньому.